

La parròquia del Carme de Porto Cristo

Catalina Oliver Costa

Introducció

L'església parroquial de Porto Cristo no és potser un edifici important o destacable arquitectònicament parlant, ni tampoc ho és pel que fa a la seva ornamentació, els seus quadres o els seus retaules; però no es pot negar que aquesta església forma i ha format part de la vida de molta gent, i en la seva construcció hi han intervingut moltes persones, la majoria anònimes, però que hi deixaren la seva marca i hi dedicaren un temps de la seva vida i molt del seu saber. Aquesta no serà una història de grans homes, grans noms ni grans obres, però sí la història d'un element de la nostra comunitat, que com tants molts d'altres considerem que es mereix, ell i el seu entorn, el seu moment de reconeixement i respecte, com a mínim per formar part de la història del que som, que és causa del que eren els nostres avantpassats. I el seu temps, que ja no hi és, s'hauria extingit de tot si no fos, com digué Kubler, pels objectes que han pogut deixar.

Potser ara no som capaços d'apreciar-ne el seu valor, per falta de distanciament, per falta de pas del temps, però com digué T.S. Eliot fins i tot el més humil dels objectes materials, que és producte i símbol d'una particular civilització, és un emissari de la cultura de la qual prové.

La formació de la Colònia del Carme

El naixement de la Colònia, de la qual parlem perquè està indiscutiblement i evidentment lligada amb l'inici de la història de l'església, ve donada per una conjunció de diferents circumstàncies que es donaren a Mallorca a finals del segle XIX.

Durant quasi el darrer quart de segle l'illa s'havia vist ferida a molts indrets per la pesta, però per sort o desgràcia, la zona de l'actual port de Manacor se'n salvà, i es creà, a posta i aprofitant aquest fet, un reforç encara més gran per protegir-lo per tal que aquest pogués ser refugi per als no contagiats. Així es creà un

cordó sanitari, que no desaparegué fins a 1884, i dins el qual, és de suposar, algunes famílies degueren començar, disperses, a habitar, començant a fer-se populars els banys de mar com a teràpia curativa. Lentament el mar es deixava de considerar com un element hostil.

Un altre fet important fou la plaga de fil-loxera que entre 1865 i 1867 patiren els remes francesos, cosa que començà a enfortir els vins espanyols; i encara més, quan al 1880 la fil-loxera arriba a la Península, les Illes veuen una bona oportunitat de traure el seu producte. És en aquest context que al 1883 l'Ajuntament, a través d'Antoni Maura, fa la petició de passar la duana de 4a a 2a per poder exportar el vi mallorquí, cosa que s'aconsegueix al 1888, permetent l'exportació i importació desitjades.

Aquests fets, més els avantatges que les “Lleis de colonització” promulgades per Isabel II al 1855, 66 i 68 amb la finalitat de facilitar l'agrupament de camperols dispersos, féu que diferents propietaris de predis de la zona s'interessessin per parcel·lar les seves terres.

Es tractava d'una llei segons la qual el propietari del terreny, a canvi de facilitar les instal·lacions comunitàries, així com magatzems per als productes de la terra, la seva conservació i comercialització, estaria lliure de la contribució sobre immobles durant deu anys, dispensat del servei militar i de tot càrrec públic, i autoritzat al lliure ús d'armes. L'Estat, per la seva banda, es comprometia a facilitar-los l'assistència de “médico, cirujano, veterinario, maestro y maestra a cargo del estado durante diez años si la colonia constaba de más de cien casas y distaba más de 7 km de la población más cercana”. L'Estat es comprometia igualment a edificar una església, dotant-la d'un capellà.

Així fou com, veient-se beneficiari d'aquests drets, i aprofitant que l'ajuntament volia que la nova duana de 2a s'instal·lés en el seu terreny, dit sa Marineta, el marquès del Reguer, comte de Sant Simó, realitzà un pla de parcel·lació del seu terreny, que fou aprovat el 7 de juliol de 1888. Així naixia la Colònia del Carme, amb la finalitat bàsica de promoure les indústries agrícoles, i també com a port comercial.

Des del 1894 es té constància de copioses instàncies de manacorins que demanen domiciliar-se a la Colònia amb el pretext que han adquirit i per tant posseeixen 1 ha de terreny dins sa Marineta; d'aquesta manera s'acollien a l'article 18è de la Llei de colònies de 1868: “Las casas de recreo que se establecieron teniendo a lo menos una hectárea de terreno cultivado, disfrutaran de las ventajas y exenciones concedidas en el artículo 1º”¹

Així és com el port anava creixent, de tal manera que si al 1865 el percentatge de població concentrada era del 0% i el de dispersa del 100%, al 1895 era d'un 31% i un 69% respectivament.

I aquesta comunitat creixent necessitava i tenia per llei dret a les diferents institucions promeses per Isabel II, entre les quals a nosaltres ens interessa l'església, per l'edificació de la qual el propietari inicial del predi ja havia de deixar una parcel·la de terreny, que ja es pot veure en el primer pla.

En els primers anys de vida dispersa, un dels llocs on els camperols acudien a missa era l'oratori de Son Tovell, però ja el 10 d'abril de 1890 el rector de Manacor comunicava al bisbe que s'havia format la següent Junta d'Obres amb la finalitat de construir un petit edifici per al culte: Antoni Ferrer Suñer, president; Pere Joan Muntaner Galmés, vicepresident i dipositari; Antoni Riera Morey, secretari; Lloaixim Fuster Pomar, vocal; Francesc Femenias Estrany, vocal; Francesc Martí Pocoví, vocal i Antoni Ferrer Ordinas, vocal.

L'ordinari contestà que “aprobamos y bendecimos tan laudable proyecto y concedemos cuarenta días de indulgencias a todos los que con su trabajo gratuito, con sus limosnas o donaciones contribuyan a la construcción del nuevo templo”²

El 2 de juliol de 1890 el president de la Junta es dirigeix al bisbat exposant-li que per tal que “mientras se edifique la consabida iglesia, puedan los vecinos de la misma Colonia asistir cómodamente a la Sta. Misa, ha preparado una hermosa y pública capilla que dotada de lo necesario para el Santo Sacrificio, desea se bendiga cuanto antes.”

Aquí és quan comença la realitat física de la parròquia del Carme, que en principi passà a dependre de la parròquia dels Dolors de Manacor.

Aquesta primera església fou beneïda al 1890 pel que aleshores era párroco-arcipreste de Manacor Rdo. D. Rafael Ig.º Rubí.(Fuster, p 342).

Al 1891 la capella ja estava acabada, i el 3 de desembre d'aquest mateix any el rector Rubí hi feia donació d'un calze amb peu de coure i una copa i patena de plata.

Les notícies que en tenim són, a partir de les fotografies que se'n conserven, que es tractava d'una construcció molt senzilla, d'una sola nau longitudinal, i d'una sola altura. No hi havia capelles laterals ni, que sapiguem, espai marcat en planta per al presbiteri. El sostre, a dues aigües, se sostenia pel sistema de l'encavallada de fusta, sota la qual no es féu sostre fals pla. A sobre, teules. La façana era igualment senzilla: una porta d'entrada allindada, centrada, sobre la qual, imitant les grans construccions, s'obria un pseudorosetó o òcul, i tot es trobava rematat per una espadanya. Les façanes laterals eren, pel que podem veure, igualment senzilles, i tenien sols uns quants finestrans que just devien donar claror a l'interior.

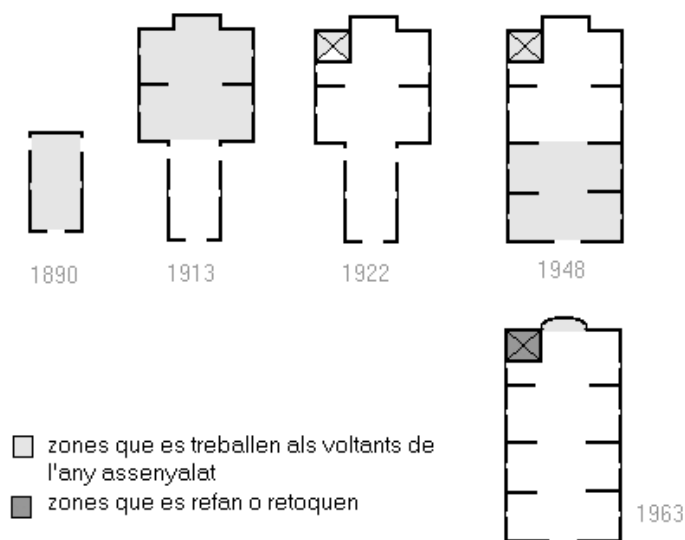
El primer encarregat en fou Mn. Pere Josep Galmés (à) *Don Pep de sa Franquesa*², que sabem que al 1900 manà pintar alguns quadres per a la capella (Fuster, 342). Els coneixem per inventari de 29 de juliol de 1900: Margalida Bonnín féu un *St Cristo* representat sobre un retrat del port una mica idealitzat, i emmarcat per dos pergamins que contenen versos de l'amo Antoni Vicenç de Son Garbeta. Als peus de l'obra una inscripció rememora l'arribada miraculosa al port; Joan Ginard Gomila féu una *Sta Aina*; Margalida Riera un *St Joan*; Mn. Pere Josep Galmés una *Sta Catalina Tomàs*; Bàrbara Truyols un *St Antoni*; Margalida Llull un *beat Ramon Llull*; Ana Riera un *St. Domingo* i Magdalena Sunyer un *St Cristòfol*. Juan Ginard fou qui, segons conta don Llorenç Bonnín, en certa manera els va dirigir, ja que sabia pintar bé. Alguns d'ells, com el *sant Crist*, la *santa Catalina* o el *sant Cristòfol* encara es conserven i segueixen a les parets de l'església, una mica més ennegrits que no estaven; d'altres, dissortadament, han desaparegut.

Sembla ser que aquesta i poca més devia ser la primitiva decoració de l'església. Pel demés, sabem que els feels s'asseien a bancs i cadires que es distribuïen per dins la sala. Moltes de les cadires, ens conta don Llorenç Bonnín, tenien escrit al darrera els noms dels membres d'una determinada família, de manera que quan algun d'aquests anava a sentir missa, tenia el dret i privilegi d'ocupar-les; si no, podien ser ocupades per altres persones.

El 24 de juny de 1908, segons escriptura, el Sr. Llorenç Caldentey Riera, aleshores batle de Manacor i propietari de totes les parcel·les que San Simón encara no havia venut fins que ell les comprà, cedia a l'Església de Mallorca un terreny per construir-hi un temple de major cabuda que afavorís la formació d'un nou poblet², ja que és evident per la fotografia que ens en resta, que la capacitat de l'edifici era de sobres excedida, sobretot durant els mesos d'estiu, havent-se de disposar els cristians a l'explanada del davant de l'església si volien arribar a alguna paraula del Senyor.

Al 1913 l'església és nomenada vicaria *in Capite*, independent de Son Negre, i l'1 de juny del mateix any fou nomenat vicari del port Manuel Soto. Segons el *Butlletí del bisbat* de l'època, “-esta vicaria, cuyo titular es Ntr. Sra del Carmen, tiene como perímetro una línea que, partiendo del mar por los linderos de So'n Moro y So'n Pudent, sigue por los de So'n Suau hasta Sa Marineta, por los linderos de Sa Marineta, carretera de Sa Ca-Rotja, linderos de Son Tovell, Gruta Vella hasta Cala Morlanda, incluyendo el caserío de esta cala”²

Al 1914 s'hi instal·lava el *via-crucis*, en làmines de color, i s'hi col·locava un petit orgue.²

Esquema de l'evolució en planta de l'església

Al 1916 l'augment de població permanent i el fet de considerar-se el port com a lloc d'estiu feien que s'estudiés seriosament la possibilitat d'edificar una nova església, la qual cosa començà gràcies a un llegat del Sr. Joan Amer i l'empenta de Mn. Antoni Ma. Alcover.

Junt a la part posterior de l'antiga capella, aquell mateix any es col·locà la primera pedra. El mateix any es fundava un convent de monges de la caritat, en un solar que tenia 150 pams d'ample per 250 de llargària, que fou donat també per D. Llorenç Caldentey (*La Aurora*, 4-IX-1915)

El paper de Mossèn Alcover a la parròquia del Carme de Porto Cristo.

No és interès d'aquest estudi aprofundir ni de molt en la vida i obres del nostre famós manacorí, però sí entrar una mica en el que fou una de les seves moltes passions: aquesta és l'arquitectura. Així, en un fragment dels seus apunts podem llegir que recorria gran part dels carrers "...per mirar tot lo més característich dels edificis y prendre'ls detalls que'm convenguessen."

De les notes que anà prenent durant els seus viatges i també del seu dia a dia, se'n poden extreure idees ben clares sobre les seves preferències estilístiques i formals en arquitectura. Així queda ben clar, com tothom pot saber, que el seu estil preferit era el romànic, que considera una "arquitectura útil, amb funció", que segueix "els grecs deixant-se dur del seu bon sentit". Admira el campanar de l'església de Sant Domingo de Tortosa, de planta quadrada, que fou realitzat amb tota la traça romànica de l'XI-XII. De la portada de l'església de Gandesa, en diu que és "una portada romànica notabilíssima amb uns finestrams romànichs de primera."

En canvi considera negatiu l'art renaixentista, ja que "resalten l'art corromput dels romans." Considera sobre els seus recursos que en "té poch ferm y casi cap de prendor."

De Sant Pere de Roma, se'n salva ben poca cosa.

I no parlem de segons quin barroc carregat, que qualifica "d'atrocitat"

Ell admira l'arquitectura senzilla, sense floritures, quasi podríem dir funcional. Així, sobre Santa Maria del Mar no pot més que escriure que és una "vertadera marevella ojival ...Conjunt armoniosíssim que fa sentir y gosar de bon de veres."

Sobre l'eclecticisme que sens dubte ell practicà, opina que es pot dur a terme, però s'ha de fer, diguem, que amb bon gust, perquè si no, la mescla surt molt malament. Vegem un comentari sobre l'església de Vinarós: "si l'arquitecte volgué prendre una nova orientació, se va perdre; si volgué practicar el sistema eclectich prenent d'ací i d'allà li sortí un cent cames."

No és tampoc que refusi les noves orientacions, sinó que s'han de fer amb bon gust. Així, de l'església de Sant Miquel de Morella diu que és una "de les esglésies de gust modern més prendores que haja vistes".

Ara doncs, una vegada vista per damunt la teoria d'aquest humanista, fem una vista ràpida sobre les esglésies que sortiren de la seva mà: la primera sembla ser que és la de Son Carrió, i la seva col·laboració i notabilíssim interès per ella no es pot posar en dubte, ja que foren moltíssimes les seves visites a les obres; realitzà

els plànols i fins i tot hi portà amics seus de Catalunya perquè l'aconsellassin en diferents aspectes (ens referim, entre altres, a Faust Morell i, com tots sabem, a Gaudí, que aleshores estaven treballant a la Seu de Palma, de la qual Alcover n'obtingué la canongia magistral per oposicions al 1905). L'església fou beneïda al 1907.

També s'ofereix al 1901 a fer els plànols de l'església de Calonge, la primera pedra de la qual fou beneïda el 1903.

A més, entre d'altres tasques, li fou encarregada la revisió del projecte d'alçada del convent de Sant Agustí de Felanitx, la torre del qual considerava que era feta acabar "amb una piràmide massa rabassuda, i ell féu el que cregué convenient: l'he alçada tot lo que pertocava, he donada an els cordons la verdadera forma i hi he fet altres modificacions", que foren acceptades pel bisbe.

És sabut que intervingué també en l'església de Son Negre i, finalment, arribem a la de la Colònia del Carme.

De la seva participació en aquest projecte, sembla ser que ningú no en dubta, i nosaltres no en serem els primers, però la llastimosa veritat és que de proves físiques se'n conserven ben poques, si és que en resta alguna.

La seva confluència en el trajecte evolutiu de la parròquia del Carme esdevingué pel fet que mossèn Alcover era amic de la família Amer Servera, una de les grans beneficiàries de l'església –i qui ho dubta, de Porto Cristo sencer-, que li demanà que fes els plànols per a l'església definitiva que havia de substituir el primer oratori que es féu ja cap a finals del XIX.

Sembla ser que així ho féu, i ell mateix beneí la primera pedra al 1916, dedicant l'edificació a la Mare de Déu del Carme.

Sabem que al 1922 és dedicada al culte, tot i no estar acabada.

La primera església pròpiament dita consistia en una nau longitudinal, de la qual se'n feren 3 trasts, evidentment començant per la capçalera, que quedava plana. El cos era, en essència, el que encara es pot veure: es tractava d'una nau única amb capelles laterals a banda i banda. Pel que fa als alçats, la separació entre els trasts venia marcada per una semicolumna adossada que fa de base a l'arrancada dels arcs que marquen els trasts en el cos, a manera d'arcs perpanys. Aquestes columnes són d'un ordre no canònic, no determinat. Són completament llises i els capitells estan sense treballar.³ La nau central era coberta per volta de canó apuntada. Les capelles laterals també cobertes amb volta de canó. La nau central rebia i rep il·luminació a través de vitralls oberts a les capelles, i que a l'exterior s'obren en obertures allargades i estretes agrupades de tres en tres.

Així quedava l'església durant uns anys, amb un tancament provisional als peus, que unia la nova construcció amb l'antic oratori.

Ben prest, però, es reiniciaren les obres per acabar l'edifici i allargar la nova estructura fins als peus. Durant aquesta etapa constructiva és quan ens trobem dins els anys de la Guerra Civil, que no deixà d'arribar a l'illa, iniciant-se a 1936, entre agost i setembre, amb el desembarc del comandant Bayo. De tota aquesta aventura, l'església en sortí mal parada, però encara poc comparant-la amb la destrucció

a què arribaren ca'n Riche o ca n'Amer Servera. Els voladissos de la nau central de la façana est patiren desperfectes, així com també els finestrals d'aquesta mateixa façana; sabem també que la part de la capçalera degué rebre, ja que tenim notícies que el retaule barroc que hi havia quedà en males condicions.

Al 1944 mor don Manuel Soto, i entra al mateix any a ocupar el seu càrrec Mn. Pere Gelabert, un home que, segons conta don Llorenç Bonnín, era ben eixerit i despert. Una de les seves grans croades serà portar endavant les obres de l'església fins a la seva finalització. En aquesta etapa de les obres els que decidiren foren, per una part, Mn. Gelabert, que volia acabar l'església seguint l'estil del que ja s'havia fet segons plànols de Mn. Alcover (ja que sembla que aleshores els plànols ja s'havien perdut);

per altra banda, sembla que Mn. Mateu Bosch, que més endavant faria el rellotge del campanar, també donà alguns consells, i també es devia comptar amb les opinions d'algunes personalitats influents de la comunitat, que devien ser en gran part els benefactors de l'església.

Dins aquesta nova etapa constructiva, al 1948 s'acabà la construcció del nou campanar, que aleshores es féu amb una alçada de quatre cossos més un remat piramidal. El rellotge, com hem adelantat, fou obra de Mn. Mateu Bosch Caldentey. Es tractava d'un rellotge amb una estructura molt complicada i per molts pocs coneguda, cosa que més endavant portaria un parell de mals de caps.

El conjunt fou beneït el 12 d'abril de 1949, junt amb les capelles del Sagrat Cor i del sant Crist.

Al 1957 sabem que ja es portaven a terme les obres per a l'ampliació de l'església cap als peus, que es realitzaven a càrrec del mestre d'obres Juan Oliver Fullana, *Capellano*, i el mes d'abril de 1958 se celebrava el primer bateig amb la pila baptismal ubicada als peus⁴.

Al 1958 un raig cau sobre el campanar, desfent el rellotge, que rodà costa avall fins a la platja, i així l'església va quedar uns quants anys sense rellotge.

Al 1959 s'acaben definitivament les obres, i l'ampliació és beneïda pel bisbe Enciso de Viana.

Pels voltants de 1960 és quan el Sr. Rafel Bargalló, català resident a Porto Cristo, féu uns donatius a l'església per tal que es donés més alçada al campanar: el cos del rellotge se substitueix per un d'arcades, i a sobre es posa el del rellotge, tornant-lo a rematar amb l'estructura piramidal que ja tenia. Així és com el campanar arriba als cinc cossos actuals.

Al 1962 el rellotge de quatre esferes és reparat per un nebot de Mn. Bosch, que hagué d'instruir-lo en el seu funcionament perquè ell havia perdut la vista i ja no se'n podia fer càrrec. Llavors és reposat al campanar, però de totes maneres durarà pocs anys, i quan es torni a espatllar s'optarà per comanar-ne un de nou, fabricat a València, i que és el que hi ha actualment.

Al mateix temps s'estan duent a terme les obres per remodelar l'absis, no sabem si sols com a resposta a les destrosses de la guerra o com una manera de modernitzar l'església, que en fou el resultat final. Fou beneït el 10 de juliol per D.

Francisco Planas, bisbe d'Eivissa.

Com hem dit s'obtà per fer un presbiteri d'estil modern, potser també, recordant també la nuesa d'aquell gòtic de Santa Maria del Mar que tant agradà per la seva senzillesa a Mn. Alcover. L'arquitecte fou Llorenç Ginard. Es féu un absis de forma semielíptica, que ocupa el tram de la nau central. El mur és de marès, totalment llis, i la unió entre la nova construcció i el que era antic es féu a través d'un entramat de ferro i vidre, que ocupava en principi laterals i coberta de la volta. Però el cas és que hi havia goteres i la zona de la volta s'hagué de canviar per marès, restant de vidre i ferro els laterals.

Al bell mig de la forma semielíptica es col·locà una nova figura de la Verge, feta per l'escultor Antoni Oliver Sitjar, de fusta policromada, que recolza a la paret per uns ferros horitzontals que parteixen de la part de darrera de l'escultura, de manera que quan hom la veu de davant sembla que està suspesa en l'aire.

Al davall dels seus peus, recolzat a la paret, el Sagrari, que interpretem vendria a reproduir el Calvari, ja que el receptacle en si reproduceix o recorda formes rococoes, i a sobre ens trobem la representació de Crist crucificat envoltat per la Verge i sant Joan.

Davant de la Verge ens trobem amb un altar de marbre també poc convencional. El seu disseny fou obra d'Antoni Riera Nadal, manacorí que ens conta que per aquest s'inspirà en la simbologia de la "ics" de la PAX cristiana.

Anant cap als peus ens trobem amb l'iconòstasi, de ferro forjat, i que sembla tenir alguna relació amb la iconografia del Sagrari estilitzada que a nosaltres ens suggereixen roques.

Pel que fa a les capelles, les de la part de l'epístola contenen en aquest ordre un sanctis; un retaule dedicat a sant Josep; i finalment un darrer conté l'antic altar de sant Tarcís, el frontal del qual és obra de l'escultor Miquel Vadell, home d'obra molt prolífica a la nostra contrada, ja que podem trobar realitzacions seves a l'església dels Dolors i a l'església de la Puresa entre d'altres.

A la part de l'evangeli, la primera conté un retaule del Cor de Jesús, flanquejat per un quadre que reproduceix una vista de perfil de l'escultura de l'apòstol Santiago del mainell de la catedral de Santiago de Compostel·la, donat per un feel, per una part, i ,per l'altra, una marededéu molt estimada pels feels, d'aspecte bru, que no deu arribar al mig metre d'alçada. La seva procedència ens és desconeguda; en una altra capella trobem un altre altar, i a un costat la Mare de Déu (amb contaminacions de la iconografia de l'ascensió) que abans era adorada a l'altar, sobre un núvol i envoltada per angelets. Té la mirada baixa, i porta a la mà esquerra el seu Fill que fa el símbol de la benedicció.

A la capella dels peus de l'església, com hem apuntat abans, es troba actualment la pila baptismal que fou donada al 1913 –any que porta esculpit– quan es declarà vicaria. Al seu darrera una obra de Miquel Brunet feta a la dècada dels seixanta i que representa el baptisme de Jesús per sant Joan Baptista al riu Jordà. Aleshores, aquest autor cobrà deu mil pessetes. Rebé l'encàrrec de boca de Mn. Gelabert, a causa que D. Llorenç Bonnín, que era en principi qui l'havia de fer,

tenia aleshores massa feina i li passà a ell el treball. Només li fou imposat el tema: el del baptisme, deixant a la seva elecció composició, nombre de figures...

Les vidrieres dels peus, que representen apòstols, foren fetes per Marc Dietrich. Les de les capelles inferiors de l'església, a més de la de la capella del Sagrat Cor, foren realitzades al 1991 per Penyaranda: la de la capella que conté el retaule de sant Josep reproduceix una serra, en al·lusió a l'ofici d'aquest; una altra representa una anunciació. Igual que passà amb Brunet, la llibertat que es donà a l'artista fou a bastament, i sols en el vitrall de l'Anunciació se li entregà un dibuix per seguir.

Aquest mestre també s'encarrega actualment de la conservació del vitralls de l'església, inclosa la rosassa de la façana principal que, segons ens conta, necessita uns retocs cada quatre anys més o menys.

El conjunt, tal i com es pot veure actualment, fou elevat a la categoria de parròquia el 16 de juliol de 1965, quan era bisbe de Mallorca Mn. Alvarez Lara.

NOTES

1. Art. 18è de la Llei de 3 de juny de 1868; citat a Duran, D., *op. cit.*, pàg. 43

2. Carvajal Mesquida, A., et al, *op. cit.*, pp. 75-78

3. Això pensem que pot ser degut a dos motius: per una banda, així com es començava la construcció per la capçalera per qüestions pràctiques, de la mateixa manera, els capitells eren un element que es deixava per al final de l'obra, per ser un element accessori. Així, de fet podem trobar esglésies romàniques a la península inacabades en aquest aspecte per aquest motiu: falta de temps i/o de pressupost. Per altra banda, la sobrietat que transmeten aquestes columnes, junt amb la sobrietat de la construcció en general, no fa més que remetre'ns a aquells comentaris que ja hem citat d'Alcover sobre el seu gust per la senzillesa en la decoració i l'aversion cap a l'excés d'ornamentació.

4. Precisament el del seu nebot